

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Warszawie

LWA.410.006.04.2023

Pan
Marek Nocuła
Dyrektor
XLVI Liceum Ogólnokształcącego
z Oddziałami Dwujęzycznymi
im. S. Czarnieckiego
ul. Żuromińska 4
03-341 Warszawa

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/23/021 - Kształcenie dzieci cudzoziemców w polskich szkołach

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	XLVI Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Stefana Czarnieckiego ¹ , ul. Żuromińska 4, 03-341 Warszawa.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Marek Nocuła, Dyrektor XLVI Liceum Ogólnokształcącego z Oddziałami Dwujęzycznymi im. S. Czarnieckiego od 1 września 2005 r. ²
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Przyjmowanie dzieci cudzoziemców do szkoły. 2. Warunki realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych wobec dzieci cudzoziemców. 3. Nadzór pedagogiczny dyrektora szkoły nad zajęciami dla uczniów cudzoziemców.
Okres objęty kontrolą	Lata 2020-2023 do czasu zakończenia kontroli ³ .
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ⁴ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli, Delegatura w Warszawie.
Kontroler	Marta Pietruszewska, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LWA/59/2023 z 16 marca 2023 r.

(akta kontroli tom I str. 1-2)

II. Ocena ogólna⁵ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA	W latach szkolnych 2020/2021, 2021/2022 i 2022/2023 w Liceum prawidłowo realizowano zadania edukacyjne, wychowawcze i opiekuńcze w stosunku do dzieci cudzoziemców, z uwzględnieniem potrzeby ich integracji oraz specyficznych uwarunkowań kulturowo-językowych.
Uzasadnienie oceny ogólnej	W Szkole przestrzegano warunków przyjmowania uczniów cudzoziemców określone w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z 23 sierpnia 2017 r. w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz osób będących obywatelami polskimi, które pobierały naukę w szkołach funkcjonujących w systemach oświaty innych państw ⁶ . Uczniom cudzoziemskim zapewniono możliwość korzystania z dodatkowych zajęć z języka polskiego, zgodnie z § 17 ust. 2 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz § 11a ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 marca 2022 r. w sprawie organizacji kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy ⁷ . Jednakże do systemu informacji oświatowej ⁸ nie przekazano danych dziedzinowych uczniów uczestniczących w tych zajęciach (przyjętych do Liceum po 24 lutego 2022 r.), co było niezgodne z art. 44 ust. 1 w zw. art. 14 pkt 12 ustawy z 15 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej ⁹ . Nauczyciele dostosowali metody i formy realizacji programów nauczania języka polskiego i innych przedmiotów obowiązkowych oraz przyjęte w Szkole zasady wewnątrzszkolnego systemu oceniania do potrzeb uczniów cudzoziemskich. Wszyscy uczniowie cudzoziemcy przyjęci do Szkoły w roku szkolnym 2022/2023 zostali objęci pomocą psychologiczno-pedagogiczną. Szkoła

¹ Dalej: Liceum lub Szkoła.

² Dalej: Dyrektor.

³ Z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem.

⁴ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

⁵ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁶ Dz. U. z 2020 r. poz. 1283 ze zm. Dalej: rozporządzenie w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi.

⁷ Dz. U. poz. 645, ze zm., dalej: rozporządzenie w sprawie organizacji kształcenia dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy. Przepis został dodany przez § 1 pkt 6 rozporządzenia z dnia 8 kwietnia 2022 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie organizacji kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy (Dz. U. poz. 799) z dniem 26 kwietnia 2022 r. Następnie zmieniony § 1 pkt 4 rozporządzenia z dnia 11 sierpnia 2022 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie organizacji kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy (Dz. U. poz. 1711) z dniem 17 sierpnia 2022 r.

⁸ Dalej: SIO.

⁹ Dz. U. z 2022 r. poz. 2597. Dalej: ustawa o SIO.

wspomagała uczniów cudzoziemców również poprzez dostosowanie warunków zdawania egzaminu maturalnego.

Nauczyciele pracujący z uczniami z zagranicy mieli możliwość odpowiedniego do ich potrzeb doszkalania i doskonalenia zawodowego. W związku z napływem zwiększonej liczby uczniów z Ukrainy, od kwietnia 2022 r., uczniom tym i pracującym z nimi nauczycielom zapewniono także pomoc asystenta kulturowego.

Nadzór pedagogiczny Dyrektora nad kształceniem uczniów cudzoziemców był sprawowany w sposób prawidłowy.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe¹⁰ kontrolowanej działalności

OBSZAR

Opis stanu faktycznego

1. Przyjmowanie dzieci cudzoziemców do szkoły

1.1. W latach szkolnych 2020/2021-2022/2023 do Liceum uczęszczało¹¹ odpowiednio 906; 919 i 891 uczniów, z tego odpowiednio 17, 24 i 59 uczniów cudzoziemców (w tym 12, 21 i 52 uczniów z Ukrainy), co stanowiło odpowiednio 2%, 3% i 7% liczby uczniów w Szkole. W okresie objętym kontrolą liczba uczniów cudzoziemców wzrosła ponad trzykrotnie.

(akta kontroli tom I str. 31-33)

1.2. Zgodnie z art. 110 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe¹² organizacja nauczania, wychowania i opieki w danym roku szkolnym była uregulowana w arkuszach organizacji szkoły (zmienianych kolejnymi aneksami). Dyrektor przekazał organowi prowadzącemu – Miastu Stołecznemu Warszawa arkusz organizacji Szkoły na rok szkolny 2021/2022 po terminie określonym w § 17 ust. 7 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji publicznych szkół i publicznych przedszkoli¹³. Jednakże jednodniowe opóźnienie w przekazaniu tego arkusza nie miało wpływu na działalność Szkoły, jak również datę jego zatwierdzenia. Dyrektor wyjaśnił, że do przekroczenia wymaganego terminu doszło w wyniku przeoczenia.

Mazowiecki Kurator Oświaty¹⁴ stwierdził zgodność z przepisami arkuszy organizacji Szkoły na lata szkolne 2020/2021 i 2021/2022, które następnie zostały zatwierdzone¹⁵ przez organ prowadzący w terminie określonym w § 17 ust. 9 rozporządzenia w sprawie szczegółowej organizacji szkół, tj. do 29 maja danego roku. Arkusz organizacji na rok szkolny 2022/2023, z uwagi na stwierdzone przez Kuratora niezgodności z obowiązującymi przepisami w zakresie m.in. przeznaczenia godzin do dyspozycji Dyrektora na zajęcia z historii sztuki, został przez organ prowadzący w ww. terminie zatwierdzony warunkowo. Wskazane przez Kuratora niezgodności nie dotyczyły kształcenia cudzoziemców.

(akta kontroli tom I str. 34-37, 276, 280)

W latach szkolnych 2020/2021 i 2021/2022 w Szkole zorganizowano 29, a w roku szkolnym 2022/2023 – 30 oddziałów ogólnodostępnych. Organ prowadzący nie zorganizował w Szkole oddziałów przygotowawczych. W latach szkolnych 2020/2021-2022/2023 odpowiednio:

- 17 uczniów cudzoziemców uczęszczało do 14 oddziałów ogólnodostępnych, z tego 12 uczniów z Ukrainy do 10 oddziałów;
- 24 uczniów cudzoziemców uczęszczało do 12 oddziałów ogólnodostępnych, z tego 21 uczniów z Ukrainy do 11 oddziałów;
- 59 uczniów cudzoziemców – do 16 oddziałów ogólnodostępnych¹⁶, z tego 52 uczniów z Ukrainy.

(akta kontroli tom I str. 47)

Dyrektor wyjaśnił m.in., że nieutworzenie oddziałów przygotowawczych było spowodowane przyczynami organizacyjnymi i zostało uzgodnione z organem prowadzącym. W Szkole, po

¹⁰ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹¹ Dane według stanu na 30 września roku 2020, 2021 i 2022.

¹² Dz. U. z 2021 r. poz. 1082, ze zm., dalej: ustawa Prawo oświatowe.

¹³ Dz. U. poz. 502, ze zm. Dalej: rozporządzenia w sprawie szczegółowej organizacji szkół.

¹⁴ Dalej: Kurator.

¹⁵ Arkusz organizacji na rok szkolny 2020/2021 zatwierdzono 25 maja 2020 r.; arkusz na rok szkolny 2021/2022 zatwierdzono 25 maja 2021 r., a arkusz organizacji na rok szkolny 2022/2023 - 26 maja 2022 r.

¹⁶ Do wszystkich 16 oddziałów uczęszczał uczniowie z Ukrainy.

zatwierdzeniu planu naboru, nie było odpowiednich warunków lokalowych do zorganizowania oddziałów przygotowawczych. Organ prowadzący wskazał inną placówkę w Dzielnicy Targówek, która spełniała warunki do utworzenia takich oddziałów i dysponowała kadrami pedagogicznymi.

(akta kontroli tom II str. 298)

1.3. W okresie objętym kontrolą nie obowiązywały pisemne zasady określające przyjmowanie do Liceum uczniów cudzoziemców. Dyrektor wyjaśnił, że do tej pory i obecnie liczba uczniów cudzoziemskich w Liceum nie była znacząca oraz że od 2005 r. obowiązywał i sprawdzał się wypracowany model rekrutacji cudzoziemców i ich integracji na terenie placówki. Z uczniami przeprowadzano rozmowę rekrutacyjną, na ogół w obecności rodzica. Podczas rekrutacji wymagano tłumaczenia dokumentów. Uczniowie cudzoziemscy pisali test znajomości języka polskiego oraz, w niektórych przypadkach, test predyspozycji lub kompetencji językowych. W trakcie rekrutacji istniała możliwość skorzystania z pomocy tłumacza (najczęściej w tym celu korzystano z pomocy nauczycieli języków obcych zatrudnionych w Liceum). Uczniom cudzoziemskim przydzielani byli do opieki uczniowie ze Szkoły oraz opiekun nauczyciel. Gdy pojawiła się większa liczba uczniów z Ukrainy nauczyciele języka rosyjskiego przejmowali rolę opiekunów młodzieży ukraińskiej do momentu nawiązania współpracy z asystentem do spraw młodzieży ukraińskiej, który nie tylko pomagał w integracji, asymilacji, rozwiązywaniu problemów, ale również organizował spotkania z młodzieżą ukraińską.

(akta kontroli tom I str. 104)

1.4. Badanie dokumentacji piętnastu uczniów cudzoziemców, których przyjęto do Liceum w roku szkolnym 2022/2023 wykazało, że:

- wnioski o przyjęcie nieletniego do Liceum złożyli rodzice (w 10 przypadkach osobiście i w 5 w formie elektronicznej);
- 10 uczniów zostało przyjętych do poszczególnych oddziałów na podstawie świadectwa ukończenia polskiej szkoły podstawowej, przy czym trzech z nich złożyło dokumenty do oddziałów dwujęzycznych i w związku z tym przystąpiło do sprawdzianu kompetencji lub predyspozycji językowych, zgodnie z art. 140 ust. 1 i 2 ustawy Prawo oświatowe;
- jedna uczennica została przyjęta do odpowiedniego oddziału na podstawie świadectwa ukończenia pierwszej klasy, arkusza ocen uzyskanych w drugiej klasie polskiego liceum, a także dokumentu wystawionego przez Ministerstwo Edukacji Białorusi o liczbie ukończonych klas (odpowiednik polskiego arkusza ocen). Dodatkowo uczennica przystąpiła do sprawdzianu kwalifikacji z języka polskiego. Dyrektor wyjaśnił, że w wyniku przeoczenia uczennica, jako obcokrajowiec, została poddana testowi przy przyjęciu do szkoły. Nie uwzględniono faktu, że była już w polskim systemie edukacyjnym i została potraktowana jak inni przybývający z zagranicy;
- troje uczniów przyjęto do odpowiednich oddziałów na podstawie świadectw stwierdzających ukończenie szkoły za granicą, zgodnie z § 6 ust. 1 w zw. z § 2 pkt 3 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi, a dodatkowo w związku z rekrutacją do oddziałów dwujęzycznych uczniowie przystąpili do sprawdzianu predyspozycji językowych lub kompetencji językowych z języka niemieckiego, zgodnie z art. 140 ust. 1 i 2 ustawy Prawo oświatowe;
- jedna uczennica posiadała pisemne oświadczenie rodziców o sumie ukończonych lat nauki szkolnej. Uczennica przystąpiła do sprawdzianu kwalifikacji z języka polskiego, a Dyrektor przeprowadził z nią rozmowę, o której mowa w § 12 ust. 1 i 3 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi, w celu rozpoznania potrzeb i możliwości uczennicy. Na podaniu o przyjęcie do Liceum Dyrektor zamieścił adnotacje o wynikach sprawdzianu, a także o poziomie znajomości języka polskiego oraz o zgodzie na przyjęcie do odpowiedniego oddziału.

(akta kontroli tom I str. 48-68, tom II str. 299)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

W okresie objętym kontrolą uczniowie cudzoziemscy byli przyjmowani do Liceum zgodnie z warunkami i trybem określonym w rozporządzeniu w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi, na podstawie wskazanych w nim dokumentów lub rozmowy kwalifikacyjnej, w trakcie której m.in. sprawdzono znajomość języka polskiego. Organizacja kształcenia uczniów przybywających z zagranicy była określona w arkuszach organizacji Szkoły, które zostały zatwierdzone przez organ prowadzący.

OBSZAR

2. Warunki realizacji zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych wobec dzieci cudzoziemców

Opis stanu
faktycznego

2.1. W latach budżetowych 2020-2022 wydatki Liceum wyniosły odpowiednio: 7 887,4 tys. zł, 8 245,6 tys. zł i 9 255,1 tys. zł. Na kształcenie dzieci cudzoziemców przeznaczono odpowiednio: 20,0 tys. zł, 26,1 tys. zł i 381,9 tys. zł (tj. odpowiednio: 0,3%, 0,3% i 4,1% ogółu wydatków), z tego odpowiednio: 10,6 tys. zł, 13,5 tys. zł i 16,3 tys. zł na prowadzenie zajęć dodatkowych z języka polskiego; 5,0 tys. zł, 9,0 tys. zł i 8,0 tys. zł na prowadzenie zajęć wyrównawczych z przedmiotów obowiązkowych oraz 4,4 tys. zł, 3,6 tys. zł i 5,0 tys. zł na dofinansowanie doskonalenia zawodowego nauczycieli pracujących z uczniami przybyłymi z zagranicy. Ponadto w 2022 r. wydatkowano m.in.: 321,9 tys. zł na wynagrodzenia i uposażenia wypłacane w związku z pomocą obywatelom Ukrainy, 11,0 tys. zł na dożywianie uczniów z Ukrainy oraz 5,3 tys. zł na wydatki bieżące na zadania związane z pomocą obywatelom Ukrainy, w tym m.in. zakup energii. Wg planu po zmianach¹⁷ na 2023 r. zaplanowano wydatki Szkoły na łączną kwotę 8 741,8 tys. zł, z czego 4,8 tys. zł na doskonalenie zawodowe nauczycieli pracujących z uczniami przybyłymi z zagranicy.

(akta kontroli tom I str. 157, 339, tom II str. 282)

W wyniku badania dokumentacji pięciu uczniów cudzoziemców¹⁸ przyjętych do Liceum w trakcie roku szkolnego 2021/2022 (tj. po 30 września) oraz pięciu uczniów cudzoziemców¹⁹ wykreślonych z listy uczniów w trakcie ww. roku szkolnego stwierdzono, że:

- dane identyfikacyjne uczniów przyjętych do Liceum wprowadzono do SIO w dniu lub dzień po ich przyjęciu do Szkoły, zgodnie z art. 30 ustawy o SIO;
- dane rodzinowe uczniów przyjętych do Liceum, w zakresie korzystania przez nich z dodatkowej bezpłatnej nauki języka polskiego nie zostały przekazane do SIO, co było niezgodne z art. 44 ust. 1 w zw. z art. 14 pkt 12 ustawy o SIO;
- żaden z uczniów wykreślonych w roku szkolnym 2021/2022 z listy uczniów nie uczęszczał na dodatkowe bezpłatne zajęcia z języka polskiego;
- w SIO odnotowano informacje o zakończeniu nauki przez uczniów, a daty zakończenia nauki były zgodne z datami wykreślenia uczniów z listy uczniów. W SIO nie gromadzi się danych dotyczących dat wprowadzenia do SIO informacji o zakończeniu nauki przez uczniów.

Dyrektor wyjaśnił, że uczniowie wykreśleni w roku szkolnym 2021/2022 z listy uczniów nie korzystali z dodatkowej bezpłatnej nauki języka polskiego, ponieważ część z nich uczyła się w Szkole zbyt krótko, np. od 15 marca do 13 kwietnia 2022 r., a część z nich twierdziła, że uczęszczała na zajęcia poza szkołą i nie potrzebowała korzystać z zajęć organizowanych przez szkołę.

(akta kontroli tom I str. 158-182, tom II str. 296, 298)

Wszystkie aneksy do arkuszy organizacji Szkoły na lata szkolne 2020/2021-2022/2023 opracowane w trakcie roku szkolnego (po 30 września), dotyczące spraw kształcenia cudzoziemców, przekazane przez Dyrektora organowi prowadzącemu, zostały przez ten organ zatwierdzone. Aneksy z 13 października 2020 r., 8 października 2021 r., 11 i 20 kwietnia 2022 r. oraz 2 stycznia 2023 r. dotyczyły przyznania odpowiednio:

¹⁷ Na dzień 28 lutego 2023 r.

¹⁸ Po 30 września roku szkolnego 2021/2022 przyjęto do Liceum 37 uczniów cudzoziemców, objęta badaniem próba stanowiła 14% uczniów.

¹⁹ W roku szkolnym 2021/2022 wykreślono z listy uczniów pięciu uczniów cudzoziemców. Badaniem objęto 100% uczniów wykreślonych z listy.

- czterech godzin w tygodniu wsparcia dla cudzoziemców;
- jednej godziny tygodniowo na naukę języka polskiego dla cudzoziemców;
- czterech godzin dodatkowych zajęć z języka polskiego oraz sześciu godzin zajęć wyrównawczych dla cudzoziemców;
- dodatkowej liczby godzin z języka polskiego (z dwóch do sześciu tygodniowo) dla dwóch grup uczniów z Ukrainy przyjętych po 24 lutego 2022 r. oraz zajęć wyrównawczych dla ucznia będącego obywatelem Ukrainy;
- nauczania indywidualnego dla ucznia cudzoziemca.

(akta kontroli tom I str. 116-121)

2.3. Podstawa programowa kształcenia ogólnego w zakresie nauczania z języka polskiego, matematyki, historii, geografii i biologii była w Liceum realizowana na podstawie ogólnodostępnych programów wydawnictw pedagogicznych. Ankieta przeprowadzona wśród pięciu nauczycieli, którzy w roku szkolnym 2022/2023 przeprowadzali z uczniami cudzoziemcami największą liczbę zajęć z ww. przedmiotów²⁰ wykazała, że dokonywali oni wstępnego rozpoznania poziomu wiedzy i umiejętności uczniów rozpoczynających naukę w danym oddziale. Nauczyciele wskazali, że takie rozpoznanie przeprowadzali zawsze, kiedy rozpoczynali pracę z nowym uczniem bądź wtedy, gdy uznali, że jest taka potrzeba. Nauczyciele dostosowali formy i metody pracy z uczniami cudzoziemcami (60% wskazań), różnicowali stopień trudności zadań (80% wskazań), dostosowywali liczbę zadań do wykonania w określonym czasie lub wydłużali czasu pracy (40% wskazań). Dostosowania wprowadzono na podstawie przeprowadzonego przez nauczycieli rozpoznania poziomu wiedzy i umiejętności uczniów.

(akta kontroli tom I str. 184-205, tom II 338)

2.4. W okresie objętym kontrolą organ prowadzący nie zorganizował w Liceum oddziałów przygotowawczych, mimo iż w okresie tym przyjmowano uczniów z zagranicy, w szczególności w II semestrze roku szkolnego 2021/2022 po 24 lutego 2022 r. (tj. po rozpoczęciu inwazji Rosji na Ukrainę) do Liceum przyjęto 35 uczniów z Ukrainy. Zastępca Burmistrza Dzielnicy Targówek, z upoważnienia organu prowadzącego, wyjaśnił m.in., że oddziałów przygotowawczych nie utworzono, ponieważ w roku szkolnym 2022/2023 utworzono w Szkole ogółem 30 oddziałów, a do dyspozycji pozostawało 36 sal lekcyjnych. Dyrektor nie miał zatem możliwości zorganizowania oddziałów przygotowawczych i nie zgłosił takiego zapotrzebowania. Uczniowie przyjmowani do szkoły po wybuchu konfliktu zbrojnego na Ukrainie napływali w II półroczu systematycznie i nie była to grupa przyjęta jednorazowo, stąd Dyrektor zdecydował o włączeniu uczniów do istniejących klas pierwszych.

(akta kontroli tom I str. 206, 309, tom II str. 332)

2.5. W latach szkolnych 2020/2021 i 2021/2022 w Liceum zorganizowano dodatkowe zajęcia z języka polskiego dla uczniów cudzoziemców. Zajęć takich nie prowadzono w roku szkolnym 2022/2023. Dyrektor wyjaśnił m.in., że poziom znajomości języka polskiego przez uczniów cudzoziemców uczęszczających do Liceum w tym roku szkolnym przewyższał poziom B1 i pozwalał na płynną komunikację z nauczycielami (wielu z tych uczniów kończyło polskie szkoły podstawowe).

W roku szkolnym 2020/2021 dodatkowe zajęcia z języka polskiego prowadzono dla jednej grupy liczącej trzech uczniów cudzoziemskich, a tygodniowy wymiar zajęć wynosił dwie godziny. W roku szkolnym 2021/2022, przed dniem 24 lutego 2022 r., dodatkowe zajęcia z języka polskiego prowadzono: indywidualnie dla trzech uczniów cudzoziemskich w wymiarze dwóch godzin tygodniowo oraz dla dwóch grup liczących od dwóch do trzech uczniów w wymiarze po dwie godziny tygodniowo. Było to zgodne z § 17 ust. 2 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi.

Dla uczniów będących obywatelami Ukrainy, którzy zostali przyjęci do Liceum po 24 lutego 2022 r., dodatkowe zajęcia z języka polskiego prowadzono w dwóch grupach liczących od sześciu do 11 uczniów w wymiarze sześciu godzin tygodniowo, co było zgodne z § 11a ust. 1 rozporządzenia w sprawie organizacji kształcenia, wychowania i opieki dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy.

(akta kontroli tom I str. 211, tom II str. 299)

²⁰ Tj. pięciu nauczycieli.

2.6. W latach szkolnych 2020/2021-2022/2023 z pomocy psychologiczno-pedagogicznej w Szkole skorzystało odpowiednio: pięciu uczniów cudzoziemców (w formie zajęć wyrównawczych), 41 uczniów cudzoziemców (w tym 36 w formie zajęć wyrównawczych i pięciu w formie porad i konsultacji) oraz 7 uczniów cudzoziemców (w tym pięciu w formie zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu i dwóch w formie porad i konsultacji).

Badanie dokumentacji wszystkich 19 uczniów cudzoziemców przyjętych do Liceum w roku szkolnym 2022/2023 wykazało, że założono im karty pomocy psychologiczno-pedagogicznej z uwagi na trudności adaptacyjne i komunikacyjne. Jedna uczennica z ww. grupy posiadała orzeczenie poradni psychologiczno-pedagogicznej i została objęta nauczaniem indywidualnym. Pomoc przewidziana w ww. kartach dla uczniów cudzoziemców miała polegać m.in. na: uwzględnieniu obiektywnych trudności ucznia, dostosowaniu kryteriów oceny, warunków i wymagań edukacyjnych do możliwości dzieci ze szczególnym uwzględnieniem trudności związanych ze znajomością języka polskiego, wydłużeniu czasu na odpowiedzi ustne i na sprawdzianach, na pracę z tekstem, korzystaniu z konsultacji nauczycieli, pomocy i wsparciu pedagoga lub/i psychologa szkolnego, jeśli zajdzie taka potrzeba.

Dyrektor wyjaśnił, że karty pomocy psychologiczno-pedagogicznej zostały utworzone dla wszystkich uczniów cudzoziemców. Uznano, że wszyscy uczniowie mogą mieć trudności adaptacyjne wynikające ze zmiany środowiska edukacyjnego. Były to działania profilaktyczne, mające na celu uwrażliwienie nauczycieli i zwrócenie uwagi na ewentualne potrzeby uczniów. Każdy wychowawca i nauczyciel prowadzący zajęcia udzielał pomocy pedagogicznej. Podczas bieżącej pracy z uczniem nauczyciel określał indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz dostosowywał formy pracy do indywidualnych możliwości i potrzeb ucznia (np.: wydłużony czas na pisanie prac).

(akta kontroli tom I str. 212, 217-238, tom II str. 277, 281)

Wychowawcy 16 oddziałów, w których uczyli się uczniowie cudzoziemcy, w badaniu ankietowym wskazali, że wszyscy ww. uczniowie byli objęci pomocą psychologiczno-pedagogiczną (80% nauczycieli), natomiast 20% nauczycieli odpowiedziało, że taką pomocą objęci zostali niektórzy uczniowie, jeśli zaistniała taka potrzeba. Ponadto 87% nauczycieli wskazało, że w Szkole rozpoznano indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne uczniów cudzoziemskich uczęszczających do oddziału, którego byli wychowawcami, a 13% stwierdziło, że nie wie, bowiem tymi kwestiami zajmuje się pedagog/psycholog. Według nauczycieli najczęstszą formą pomocy psychologiczno-pedagogicznej, z której korzystali uczniowie cudzoziemcy, były porady i konsultacje (100% wskazań nauczycieli).

(akta kontroli tom II str. 338)

2.7. W okresie objętym kontrolą w wewnątrzszkolnych zasadach oceniania nie przewidziano odrębnych uregulowań dotyczących oceniania osiągnięć uczniów cudzoziemców. W przedmiotowych zasadach oceniania z historii, w całym okresie objętym kontrolą, obowiązywały postanowienia, zgodnie z którymi warunki pracy ucznia obcojęzycznego oraz posiadającego specjalne potrzeby edukacyjne, określone w orzeczeniu poradni psychologiczno-pedagogicznej, miały być dostosowane do indywidualnych możliwości psychofizycznych każdej osoby, odpowiednio do jej ograniczeń. Od roku szkolnego 2022/2023, w przedmiotowych zasadach oceniania z matematyki zapisano, że w pracy z uczniami obcojęzycznymi nauczyciel stosuje indywidualne podejście, pomaga w zrozumieniu poleceń zadań, a w systemie oceniania z języka polskiego przy ocenianiu należało uwzględnić indywidualne trudności wynikające z poziomu opanowania języka polskiego oraz możliwej nieznajomości specyficznych dla Polski elementów kodu kulturowego. Natomiast w przedmiotowych zasadach oceniania z geografii oraz biologii nie zamieszczono odrębnych uregulowań dotyczących uczniów cudzoziemców.

Nauczyciele przedmiotów ogólnokształcących²¹, którzy prowadzili w roku szkolnym 2022/2023 najwięcej godzin z uczniami cudzoziemcami, w badaniu ankietowym wskazali, że dostosowywali zasady oceniania do ich możliwości, tj. różnicowali stopień trudności zadań (80% wskazań), a także sprawdzali wiedzę w przyjętej dla nich formie (60% wskazań).

Dyrektor wyjaśnił, że na początku każdego roku szkolnego nauczyciele informowali uczniów o wymaganiach i przepisach obowiązujących w szkole, a dotyczących wymagań

²¹ Zajęcia z matematyki, języka polskiego, historii, biologii, geografii.

edukacyjnych niezbędnych do otrzymania przez nich poszczególnych śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych. W przypadku przyjęcia uczniów w trakcie roku szkolnego powyższe informacje przekazywane były w pierwszych dniach ich edukacji. Nauczyciele przekazywali również uczniom informacje o zamieszczonych na stronie internetowej Szkoły zasadach oceniania, klasyfikacji i promowania uczniów. Ponadto, z uwagi na brak oddziałów przygotowawczych, wszyscy uczniowie, również cudzoziemcy, objęci byli tymi samymi wymaganiami.

(akta kontroli tom I str. 254-301, tom II str. 338)

2.8. W roku szkolnym 2021/2022 do egzaminu zewnętrznego zgłoszono 188 uczniów Liceum, z tego dwóch uczniów cudzoziemców (obaj z Ukrainy), a w roku szkolnym 2022/2023 – 156 uczniów Liceum, z tego jednego ucznia cudzoziemca (z Ukrainy). We wszystkich trzech przypadkach uczniowie ci przystąpili do egzaminów. Na podstawie pozytywnej opinii Rady Pedagogicznej wydłużono im czas przeprowadzenia egzaminu pisemnego. Wszyscy troje uczniowie byli obywatelami Ukrainy, którzy uczęszczali do szkoły przed 24 lutym 2022 r. Żaden z uczniów z Ukrainy przyjęty do Szkoły po tej dacie nie podchodził do egzaminu zewnętrznego.

(akta kontroli tom I str. 302-308)

2.9. W latach szkolnych 2020/2021-2022/2023 nie zawierano porozumień z placówkami dyplomatycznymi lub konsularnymi kraju pochodzenia uczniów cudzoziemców na organizację w szkole zajęć nauki języka i kultury kraju pochodzenia uczniów. Żadna placówka bądź konsulat nie występowały do Dyrektora o organizację takich zajęć w Szkole. Dyrektor wyjaśnił, że nie podpisano porozumień z placówkami dyplomatycznymi lub konsularnymi, ponieważ ze względu na małą liczbę uczniów cudzoziemców, nie było takiej potrzeby.

(akta kontroli tom I str. 309, tom II str. 282)

2.10. W latach szkolnych 2020/2021-2022/2023²² do Liceum uczęszczało odpowiednio:

- 17 uczniów cudzoziemców, w tym 12 z Ukrainy, dwóch z Rosji, jeden z Wietnamu, jeden z Indii, jeden z Armenii;
- 61 uczniów cudzoziemców, w tym do 24 lutego 2022 r. – 26 (z czego 22 z Ukrainy, dwóch z Białorusi, jeden z Wietnamu, jeden z Armenii), a po tej dacie przyjęto: 35 uczniów z Ukrainy;
- 59 uczniów cudzoziemców, w tym 52 z Ukrainy, czterech z Białorusi, jeden z Kazachstanu, jeden z Mongolii i jeden z Wietnamu.

W latach szkolnych 2020/2021-2021/2022 w Liceum nie zatrudniano asystentów kulturowych. Od kwietnia 2022 r. uczniowie z Ukrainy mogą korzystać z pomocy asystenta kulturowego, którego zatrudniono w Szkole na podstawie porozumienia podpisanego pomiędzy Polskim Centrum Pomocy Międzynarodowej, m.st. Warszawa reprezentowanym przez Dyrektora Liceum, a asystentem kulturowym. Porozumienie zawarto w związku z programem pn. *Cash for work*²³ realizowanym przez Polskie Centrum Pomocy Międzynarodowej. Zgodnie z postanowieniami porozumienia do głównych zadań asystenta kulturowego należało m.in.: podejmowanie działań wspierających integrację uczniów pochodzących z Ukrainy ze społecznością uczniowską Szkoły, udzielanie im pomocy w odrabianiu prac domowych, wspieranie w pokonywaniu trudności adaptacyjnych i w kontaktach z nauczycielami Szkoły, pośredniczenie w kontaktach pomiędzy Szkołą, a opiekunami tych uczniów oraz pomoc pracownikom Szkoły w realizacji zadań opiekuńczych, w odniesieniu do tych uczniów. Dyrektor wyjaśnił, że w latach 2020/2021 i 2021/2022 (I półrocze) ze względu na niewielką liczbę uczniów cudzoziemskich nie było potrzeby zatrudniania asystenta kulturowego, który udzielałby pomocy uczniom cudzoziemcom, a także nie było takich możliwości, które pojawiły się dopiero po wybuchu wojny na Ukrainie.

(akta kontroli tom I str. 111-115, 309, tom II str. 282)

2.11. W planach szkoleń obowiązujących w latach szkolnych 2020/2021-2022/2023 każdorazowo ujmowane były szkolenia z zakresu pracy z uczniem cudzoziemskim.

²² W okresie objętym kontrolą liczba uczniów cudzoziemców była zmienna. W szczególności dotyczyło to roku szkolnego 2021/2022, w którym przyjmowano uczniów z Ukrainy.

²³ Cash for work - program zatrudnienia interwencyjnego uchodźców z Ukrainy. Program zakładał zatrudnienie pracy w polskich szkołach przez ukraińskich pedagogów oraz osób wspomagających tłumaczenia z języka ukraińskiego i rosyjskiego.

W latach budżetowych 2020-2022 na doskonalenie zawodowe nauczycieli pracujących z uczniami z zagranicy wydatkowano odpowiednio 4,3 tys. zł; 3,7 tys. zł i 5,1 tys. zł. Wg planu po zmianach²⁴ na 2023 r. na doskonalenie zawodowe nauczycieli zaplanowano kwotę 12,4 tys. zł, z tego 4,8 tys. zł na doskonalenie zawodowe nauczycieli pracujących z uczniami przybyłymi z zagranicy.

W badanym okresie nauczyciele brali udział w różnych formach doskonalenia dotyczących pracy z uczniami cudzoziemcami. W latach 2020-2021 odpowiednio: 13 i 15 nauczycieli Liceum skorzystało ze szkolenia pt. *Uczeń cudzoziemski w szkole*. W 2022 roku 16 nauczycieli uczestniczyło w konferencji pt. *Uczeń z Ukrainy w polskiej szkole*, 20 w konferencji pt. *Ukraińskie dzieci w polskiej szkole*, 42 w konferencji pt. *Organizacja edukacji i wsparcia dzieciom i młodzieży z Ukrainy*, sześcioro nauczycieli uczestniczyło w szkoleniu pt. *Jak wspierać uczniów pochodzenia ukraińskiego i rozmawiać o wojnie w szkole*, 16 w szkoleniu pt. *Jak rozmawiać z dziećmi o wojnie*, a czworo wzięło udział w kursie pt. *Nauczanie języka polskiego, jako obcego*. W 2023 r. (do 28 lutego) 15 nauczycieli uczestniczyło w szkoleniu z języka angielskiego, a 16 w szkoleniu pt. *Nauczanie języka polskiego, jako obcego. Od czego zacząć?*

(akta kontroli tom I str. 157, 311, 339, tom II str. 282)

Ankieta przeprowadzona wśród 67 nauczycieli prowadzących zajęcia w oddziałach, do których uczęszczali cudzoziemcy wykazała, że ponad 80% z nich uczestniczyło w doskonaleniu zawodowym związanym z edukacją (wychowaniem, opieką) ucznia cudzoziemskiego zorganizowanym przez Szkołę. Ponad 60% nauczycieli stwierdziło, że widzi potrzebę organizacji przez Szkołę szkoleń w zakresie pracy z uczniem cudzoziemskim, a 72% nauczycieli nie uczestniczyło z własnej inicjatywy i na własny koszt w doskonaleniu zawodowym związanym z edukacją uczniów cudzoziemców.

(akta kontroli tom I str. 312-318, tom II str. 338)

2.12. W latach budżetowych 2020-2022 w pełni zrealizowano zaplanowane wydatki na zakup pomocy dydaktycznych i materiałów edukacyjnych, które wyniosły odpowiednio: 57,9 tys. zł, 19,0 tys. zł i 15,5 tys. zł. Wg planu po zmianach²⁵ na 2023 r. na ten cel zaplanowano 1,5 tys. zł, z czego wydatkowano 1,4 tys. zł. Wśród zakupionych pomocy dydaktycznych znalazły się m.in.: laptopy, kamery internetowe z mikrofonami, głośniki komputerowe, mikrofony, podręczniki i zbiory zadań z matematyki, języka angielskiego i hiszpańskiego.

Wyniki ankiety przeprowadzonej wśród 67 nauczycieli prowadzących zajęcia w oddziałach, do których uczęszczali uczniowie cudzoziemscy wskazały, że ponad 55% z nich samodzielnie organizowało pomoce dydaktyczne.

Dyrektor wyjaśnił, że nauczyciele sporadycznie zgłaszali potrzeby w zakresie wyposażenia szkoły w materiały i pomoce dydaktyczne w związku z kształceniem dzieci z zagranicy. Corocznie, na początku roku szkolnego, większość pomocy dydaktycznych w formie podręczników i zbiorów zadań nauczyciele otrzymywali od wydawnictw w formie bezpłatnych egzemplarzy. Firmy wydawnicze zgłaszały się bezpośrednio do nauczycieli poszczególnych przedmiotów. Dzięki tej darmowej ofercie zaspokajana była większość potrzeb w zakresie materiałów dydaktycznych. W poszczególnych latach zakupione zostały jedynie brakujące podręczniki, o które zwrócili się nauczyciele – podręczniki i zbiory zadań z matematyki, języków obcych, a pozostałe potrzeby (laptopy, monitory interaktywne, tablet graficzny, mapy geograficzne) realizowane były w ramach posiadanego budżetu. Ponadto nauczyciele, prowadzący zajęcia z uczniami cudzoziemcami, korzystają z zasobów Szkoły zakupionych w celu wsparcia procesu edukacyjnego uczniów, w tym również uczniów obcokrajowców. Każda sala lekcyjna wyposażona jest w laptop z dostępem do internetu, podłączonym do projektora, co umożliwia wykorzystywanie technologii cyfrowych podczas prowadzenia lekcji również z uczniami cudzoziemcami.

(akta kontroli tom I str. 338, tom II str. 282, 338)

²⁴ Na dzień 12 kwietnia 2023 r.

²⁵ Wg stanu na dzień 12 kwietnia 2023 r.

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono nieprawidłowość polegającą na nieprzekazaniu do SIO danych dziedzinowych w zakresie korzystania przez uczniów cudzoziemców przyjętych do Liceum po 24 lutego 2022 r. z dodatkowej bezpłatnej nauki języka polskiego, co było niezgodne z art. 44 ust. 1 w zw. z art. 14 pkt 12 ustawy o SIO, który stanowi, iż szkoła lub placówka oświatowa przekazuje do bazy danych SIO dane identyfikacyjne i dane dziedzinowe ucznia. Dyrektor wyjaśnił, że ww. dane nie zostały ujęte w SIO w wyniku przeoczenia.

(akta kontroli tom I str. 159, 298)

OCENA CZĄSTKOWA

W Szkole zorganizowano odpowiednie warunki do realizacji zadań edukacyjnych, wychowawczych i opiekuńczych dla uczniów cudzoziemców. Metody i formy realizacji programów nauczania języka polskiego i innych przedmiotów obowiązkowych oraz przyjęte w Szkole zasady wewnątrzszkolnego systemu oceniania, nauczyciele dostosowali do potrzeb uczniów cudzoziemskich. Uczniowie cudzoziemcy mieli możliwość korzystania z dodatkowych zajęć z języka polskiego. Liczebność grup i tygodniowy wymiar tych zajęć były zgodne z § 17 ust. 2 rozporządzenia w sprawie kształcenia osób niebędących obywatelami polskimi oraz § 11a ust. 1 rozporządzenia w sprawie organizacji kształcenia dzieci i młodzieży będących obywatelami Ukrainy. Wszyscy uczniowie cudzoziemcy przyjęci do Szkoły w roku szkolnym 2022/2023 mogli skorzystać ze wsparcia psychologiczno-pedagogicznego odpowiedniego do ich indywidualnych potrzeb. Szkoła wspomagała uczniów cudzoziemców przystępujących do egzaminu maturalnego poprzez dostosowanie warunków tego egzaminu, co polegało na wydłużeniu czasu przeprowadzenia egzaminu pisemnego.

W związku z napływem zwiększonej liczby uczniów z Ukrainy, od kwietnia 2022 r. uczniom tym i pracującym z nimi nauczycielom zapewniono pomoc asystenta kulturowego. Nauczycielom pracującym z uczniami z zagranicy zapewniono możliwość odpowiedniego do ich potrzeb doksztalcenia i doskonalenia zawodowego. Stwierdzona nieprawidłowość dotyczyła nieprzekazania do SIO danych dziedzinowych uczniów uczestniczących w dodatkowych zajęciach z języka polskiego.

3. Nadzór pedagogiczny dyrektora szkoły nad zajęciami dla uczniów cudzoziemców

3.1. W okresie objętym kontrolą organy zewnętrzne, w tym kurator oświaty, nie przeprowadzały w Liceum kontroli, których tematem było kształcenie uczniów cudzoziemców.

W planach nadzoru pedagogicznego na lata szkolne 2020/2021-2022/2023 przewidziano do realizacji obserwację zajęć dydaktycznych, wychowawczych, opiekuńczych i innych wynikających z działalności statutowej Szkoły. W latach szkolnych 2020/2021 i 2021/2022 zaplanowano i zrealizowano obserwację ośmiu zajęć, w których uczestniczyli uczniowie cudzoziemcy. Ich celem była m.in. organizacja zajęć z wykorzystaniem strategii efektywnego uczenia się.

W sprawozdaniu z nadzoru pedagogicznego, opracowanym pod koniec roku szkolnego 2021/2022, sformułowano wniosek dotyczący „objęcia, w roku szkolnym 2022/2023, wsparciem dydaktycznym uczniów ze Wschodu.” W związku z tym w planie nadzoru pedagogicznego na rok szkolny 2022/2023 zaplanowano obserwację zajęć pod kątem przebiegu procesu nauczania (stosowanie modelu lekcji – cele, kryteria sukcesu, zadania – aktywności uczniów – udzielanie informacji zwrotnej, podsumowanie), w tym w oddziałach ogólnodostępnych i dwujęzycznych, w których uczyli się uczniowie z Ukrainy oraz na nowych i zmienionych przedmiotach wprowadzonych do podstawy programowej. Obserwacje miały objąć również kompetencje nauczycieli w czasie pracy z uczniami przybyłymi z zagranicy, w szczególności z Ukrainy. Zrealizowano wszystkie z zaplanowanych siedmiu zajęć, w których uczestniczyli uczniowie cudzoziemcy.

Dyrektor wyjaśnił, że na lata szkolne 2020/2021 i 2021/2022 w związku z małą liczbą młodzieży cudzoziemskiej będącej uczniami szkoły nie planowano i nie realizowano obserwacji zajęć pod kątem nauczania dzieci cudzoziemców. Niemniej jednak w zajęciach objętych obserwacjami uczestniczyli uczniowie cudzoziemcy.

(akta kontroli tom II str. 1-24, 31, 61-62, 74-75, 284, 292-295, 336)

3.2. W latach szkolnych 2021/2022 i 2022/2023 (tj. w okresie trwania wojny w Ukrainie) program profilaktyczno-wychowawczy nie podlegał modyfikacjom pod kątem uczniów cudzoziemców z Ukrainy.

Dyrektor wyjaśnił, że sytuacja uczniów cudzoziemskich uczęszczających do szkoły była dobra, a uczniowie ci zaadoptowali się prawidłowo. Na koniec roku szkolnego 2021/2022 nie określono specyficznych potrzeb, które wskazywałyby na konieczność modyfikacji programu profilaktyczno-wychowawczego. Uczniowie cudzoziemscy od wielu lat byli uczniami Szkoły i program został dostosowany do potrzeb wszystkich uczniów. W programie zawarte były wystarczające treści dotyczące wspierania i wychowywania uczniów w tym również uczniów cudzoziemskich.

(akta kontroli tom II str. 284)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

W latach szkolnych objętych kontrolą Dyrektor Szkoły prawidłowo sprawował nadzór pedagogiczny nad kształceniem uczniów cudzoziemców. Nadzór ten realizowano m.in. poprzez obserwację pracy nauczycieli podczas zajęć z udziałem uczniów cudzoziemców. Ich wyniki uwzględniono w planie nadzoru pedagogicznego na kolejny rok szkolny. Z uwagi na fakt, iż liczba uczniów cudzoziemskich nie przekroczyła 10% ogólnej liczby uczniów nie podejmowano prac nad modyfikacją szkolnego programu profilaktyczno-wychowawczego.

IV. Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o wprowadzanie do SIO danych dziedzinowych uczniów cudzoziemców zgodnie z art. 44 ust. 1 w zw. z art. 14 pkt 12 ustawy o systemie informacji oświatowej.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Warszawie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, 23 maja 2023 r.

Kontroler:

Marta Pietruszewska
Specjalista kontroli państwowej

podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Warszawie

Dyrektor
DYREKTOR
Delegatury Najwyższej Izby Kontroli
w Warszawie

z up.

Wiesława Bronisz
p.o. Wicedyrektora
Podpis

